

Vasaparken i maj och tankar under en promenad i parken

Vasaparken är en mycket vacker parkanläggning. Dess böljande landskap gör den spännande för ögat. Blandningen av löv- och barrträd tillför ytterligare en dimension. Tar ofta omvägen genom parken och har också förmånen att kunna ta en lunchpromenad i området. Flera av träden är lika gamla som parken. En oas i staden året om.

Parken skapades 1892 men ska ha invigts först 1908 efter det att Universitetets huvudbyggnad stod klar. Som bekant låg här tidigare under 1800-talet, mellan staden och landet, den s k Skojarbacken. För att citera orienteringsskylten i parken så bodde i det området "...bluffmakare, lönnkrögare och dagdrivare. Kvarteret bestod av enkla, nedgångna hus och kallades då för Skojarebacken, det fick sitt namn tack vare det vilda leverne som sägs ha präglat platsen, med rackarliv och slagsmål".

Förutom parken skönhet finns på en kulle söderut i parken Johan Anders (J A) Wadmans (1777–1837) byst skulpterad 1869 av J P Molin (1814–1873). Molin har ju även 1859 gjort Bältespännarna vid Stora teatern samt ett och annat i Stockholm. Wadmans byst är en mycket tidig staty i vår stad. Bysten har stått på flera olika ställen i staden bl.a. Lorensbergsparken och Kronhusparken.

Wadman verkade i Göteborg under åren 1814–1837. Han skaldade för den burgna publiken och uppträdde ofta i Frimurarnas hus vid Södra Hamngatan. Samtidigt hade Wadman också en folklig popularitet. Hans sista boning var Nedre Kvarnbergsgatan 11 men huset är sedan länge rivet. Wadman dog utfattig i Göteborg 1837. Bouppteckningen är en sorlig läsning. Under rubriken "*Fast Egendom, Contante Penningar och Guld*" står det lakoniskt "*Finnes ej*". Det tråkors som sattes upp Wadmans grav på Stampens kyrkogård kom att förmultna och graven föll i glömska. Dock lyckades Göta Par Bricole lokalisera Wadmans grav och hundra år efter skaldens död reste man på kyrkogården ett minnesmärke. Skalden har också givit namn åt Wadmansgatan 1890, i Lorensberg.

Västerut i parken står det abstrakta verket Acceleration skapat 1993 av Ida Isaksson-Sillén (f 1933). Verket består av brons med en undre del av sten. Längs skapelsen löper en inskärning som en spiral runt statyns cylinderform. Accelerationen illustreras av att inskärningen när den närmar sig statyns nedre del, blir bredare och bredare. Verket kom till Vasaparken 2000.

Vasaparken i maj och tankar under en promenad i parken

Mitt i parken ligger universitetets byggnadens mäktiga granit- och tegelkonstruktion. Majestätiskt indragen en bit från Vasagatan säkert i syfte att ge ett mer imponerande och respektfullt intryck. Byggnaden stod färdig 1907 som Göteborgs Högskola, sponsrad av Oscar Ekman (1812–1907). Nog anar man Ernst Torulf (1872–1936) bakom arkitekturen även om ytterligare arkitekter var inblandade. 1954 omvandlades huset till huvudbyggnad för Göteborgs Universitet.

Ibland är det offentliga aktiviteter i universitetets aula – tag chansen att gå dit och beundra aulans skönhet med dess rika ornamentering och i aulans fond, målningen inspirerad av nordisk mytologi, utförd av konstnären Nils Asplund (1874–1958).

Från universitetets övre externa delar blickar bildningssymboler strängt ner på oss. Kunskap ska vara lätt att bära sägs det, men inför dessa stränga blickar kan lätt en darrning erfaras i själen. Lejonerna i brons, som bevakar byggnaden, är skulpterade av Johan Axel Wetterlund (1858–1927).

Och som vi alla vet, nära Vasaparken, vid Vasaplatsen står sedan 1955 den Segerstedtska monoliten med dess tänkvärda ord. Monoliten finansierades genom en insamling och Ivar Johnsson (1885–1970) fick uppdraget att rita men jag tror inte man vet vem som skulpterade? Ivar Johnsson har ju också gjort Kvinna vid havet (Sjömanshustrun), statyn på Floras kulle, Christopher Polhem m m.

Den 9 oktober 1940 skriver Segerstedt (1876–1945) sin välkända ledare om "*De fria fåglarna*". Säkert som en reaktion på det som Segerstedt uppfattade som medlöperi och feghet från det officiella Sverige gentemot Nazityskland. (Segerstedt skrev dock "*De fria fåglarna plöja SIG väg...*" och inte som ristat på monoliten "*plöja SIN väg*".)

Vasaparken i maj och tankar under en promenad i parken

Seherstedt hade också i sin GHT-ledare 8 oktober 1940 skrivit att dåvarande svenske överbefälhavaren Olof Thörnell var *"En riksolucky"*. Ledaren i tillkom sedan ÖB, låtit sig av Nazityskland dekoreras med Tyska Örnens orden. Den Seherstedtska salvan tålde inte regeringen så GHT-upplagan beslagtogs för andra gången (första gången var 17 september 1940, då numren från 13, 14 och 16 september *"skall konfiskeras utan rättgång"*). Intensiteten och det robust känslösamma i ledaren den 9 oktober kan mycket väl ha inspirerats av beslaget den 8 oktober. Fler beslag skulle sedan följa.

Monoliten föreställer en penna (?) är huggen i granit från Bohuslän. Ibland hör man (men jag vågar inte lova att det stämmer) att stenen i monoliten är s k *"Hitlersten"*, dvs material som Nazityskland beställt från stenhuggerierna i Bohuslän, inför det planerade anläggandet av Germania som skulle bli huvudstadens nya namn efter Berlin. Germania planerades stå klart 1950 och formas bl.a. kring en *"nord syd aveny"* krönt av den väldiga *"Volkshalle"* men en planerad höjd av över 300 meter, en kupol med en diameter av 250 meter och med plats för 180 000 personer. Ett antal leveranser av stenen utfördes av de Bohuslänska stenhuggarna, men krigets utveckling kom emellan och leveranserna upphörde från 1943. Om nu ursprunget till stenen i monoliten stämmer (och det ska nog tas med en nypa salt) är det en stor ironi att monumentet över kritikern av Nazityskland emanerar från det material som skulle byggt Germania!

Seherstedts ställningstagande redan den 3 februari 1933 mot Nazityskland visar att GHT var bland de första i officiella Sverige som genomskådade nazismen. Ledaren nämnda dag hade rubriken *"Herr Hitler är en förolämpning"*. Kort tid därefter sänder Göring ett telegram där han protesterar mot artikelns innehåll och underförstått hotar GHT. Seherstedt kommenterar telegrammet i ledare den 8 februari 1933 med bl.a.: *"Vi ha varit mycket tveksamma, huruvida här förelåg ett grovt skämt eller om aktstycket finge betraktas som autentiskt"*. Seherstedt avslutar sin recension av Nazityskland ledning med: *"Vi taga icke dessa herrar på allvar. Att de utöva regeringsmakten i Tyskland, det hålla vi däremot för en utomordentligt allvarlig sak"*. Undrar om Seherstedt vid tiden anar, hur rätt han skulle få? Telegrammet från Göring väcker en del uppmärksamhet och den 3 maj 1933 skriver Seherstedt med den sarkasm och vassa penna som är hans egen under rubriken *"Obetald reklam"*: *"Handelstidningen dementerar härmed på det bestämdaste ryktet att herr Göring skulle vara anställd i dess tjänst som något slags reklamchef..."*.

Seherstedt saknade heller inte stöd. Han hade i mer än två decennier varit Göteborgs ledande opinionsbildare, och i samband med *"skraddarprotesten"* skyndade 34 göteborgare till hans försvar

med en egen promemoria. Välkända namn som Karl Gerhard, Ture Nerman och inte minst Vilhelm Moberg hörde till dem som backade upp Segerstedt.

"Skräddarprotesten" är en artikel införd i GP 18 december 1939 där de tre köpmännen Sven Gulin, Valerius Hansson och Richard Berlin dock kraftfullt kritiserar GHT och Segerstedt för "hatfulla skrivelser om Tredje Riket".

Protest.

De tre tänkvärda orden Samhällsanda Vaksamhet Tystnad möta vi i dessa dagar överallt, och svenska folket lever ock efter de kloka tankar, som ligga bakom dessa ord. Sällan ha väl större prov på samhällsanda visats än i dessa dagar, där var och en gör sitt bästa för att hindra eller lindra krigets fasor. Försvarsintresset inom alla folklager är storartat, alla vilja vara med om att skydda vårt land och vår frihet.

Vår regering har i dessa dagar hart när övermänskliga svårigheter att bemästra, då det gäller att hålla Sverige utanför världsbranden, men trots det icke svika broderlandet i öster. Regeringen har liksom hela svenska folket som sin ledstjärna tre ord: Samhällsanda Vaksamhet Tystnad.

Pressen skall vara en spegelbild av vad som rör sig i tiden och den har i dag en synnerligen grannliga uppgift. Några oförsiktiga ord kunna ha ödesdigra följder, men våra tidningsmän veta att de alltjämt ha större tryckfrihet än i andra länder, och de bruka rätt sin frihet, ty även på tidningsredaktionerna mötes man av de tre orden: Samhällsanda Vaksamhet Tystnad.

I denna tid då alla göra allt för att rädda freden bedriver däremot Handelstidningen en journalistik, som i dagens svåra läge bryter ned vad många sökt rädda. Den hetspropaganda tidningen utövar och det språk den för mot krigförande stormakter är icke vad som bör förekomma i ett neutralt lands tidningar. Nu ha tidningens arroganta och hatfyllda skrivelser om Tredje Riket ånyo väckt en stor uppmärksamhet i Tyskland och behandlats såväl i en skarpt hållen artikel i Hamburger Fremdenblatt under rubriken "Är det neutralt?", som även i den tyska radion, där Sverige varnats för att föra ett sådant språk mot Tyskland.

Det övervägande flertalet av svenska folket så även vi, hysa en uppriktlig avsky för allt förtryck av den enskilda friheten och för varje form av diktatur, men i dagens läge måste vi tyvärr dölja dessa våra känslor, ty i den nuvarande hårda politiken göra våra åsikter varken från eller till i sak men kunna däremot skada vårt land. Att på sätt som Handelstidningen giva luft åt sina känslor är icke god Samhällsanda, det är icke Vaksamhet och det är icke Tystnad. Handelstidningens obalanserade skrivelser är en fara för vårt land, ty tidningen kan icke rätt bruka sin frihet.

Förmodligen önskar tidningens chefredaktör genom sina skrivelser skaffa sig ett tryckfrihetsåtal, för att därmed skapa en martyrgloria av frihetens apostel omkring sin person, men vi andra jordbundna medborgare ha icke råd att låta honom leka med elden, då det blåser full storm. Vårt lands frihet kan stå på spel.

Genom att inget blir sagt i denna sak, kan man få en uppfattning att denna journalistik allmänt gillas, men så är icke fallet, ty i mycket vida kretsar av alla partier och alla samhällsklasser hysas i dag stor ängslan för Handelstidningens skrivelser. Måttet är nu rågat, och vi våga ta oss friheten att på tusentals frihetsälskande medborgares vägnar uttala en skarp protest däremot. — "Frihet är det bästa ting som sökas kan all världen kring, för den, henne väl kan bära."

Förmodligen kommer i något kommande "I Dag" att i en medlidande ton talas om "de dunster av dyns botten-satser som spridas då förnumstiga krämare ge luft åt sina känslor", men vi ha även tagit en sådan eventualitet i övervägande innan vi avfattade denna protest mot Handelstidningen. Vi ha vågat taga detta steg endast för att på vårt sätt och enligt vår mening följa uppmaningen Samhällsanda Vaksamhet Tystnad.

Göteborg den 16 december 1939.
RICH. BERLIN. SVEN GULIN J.ÖR.
VALERIUS HANSSON.

Vasaparken i maj och tankar under en promenad i parken

Mobergs "Rid i Natt" en roman förklädd till 1600-talet men som är skriven i samband med att tyska trupper ockuperade Danmark och Norge. Stycket, uppfördes i början av 1940-talet vid Göteborgs Stadsteater. Moberg och Segerstedt sitter på första parkett. Vid pjäsens avslut ska Moberg och Segerstedt ha klivit upp på scenen och mottagit ovationsartade hyllningar. Stycket hade även satts upp 1942 på Dramaten i Stockholm, men där hade den fogde, Klewen, som är tysk i Mobergs roman och som kräver skatt och tunga dagsverken av underlydande bönder, förvandlats till att vara "utländsk". Lätt att betrakta som en försiktighetsåtgärd av det neutrala Sverige. Vid uppförandet på Stadsteatern i Göteborg höll man sig dock till Mobergs roman och Klewen är tysk.

När Segerstedt ligger på sitt yttersta i mars 1945 lär han strax före sin död ha frågat dottern Ingrid om Norge nu är fritt. Ingrid lär ha valt att svara ja även om Norge ännu har två månader av ockupation att genomlida. Vid denna tid har också Segerstedt fått erkännanden som uppriktigt glatt honom.

Segerstedt hade sin bostad vid nuvarande Övre Fogelbergsgatan 1, i Föreningsgatans villastad. Tyvärr är huset rivet 1993. På platsen står nu ett höghus.

Segerstedt vilar på Kvibergs kyrkogård.

Vasaparken i maj och tankar under en promenad i parken

Torgny Segerstedtsgatan 1945, sträcker sig ner mot Långedrag: "Denna gata leder mot väster, mot öppet hav och fritt vatten. Segerstedts gärning i frihetens tjänst, då våld och ofrihet hotade vårt folk, är så betydande, att hans minne redan nu bör hugfästas bland stadens gatunamn, oaktat hans levnad så nyss avslutats" skriver Gatunamnsberedningen i Göteborg redan den 4 april 1945, den dag som Segerstedt begravs.

Ja, så kan tankarna gå och historiens vingslag kännas, under en promenad i Vasaparken en söndagskväll i blomstermånaden maj. Parken har mer att ge både av glädje, skönhet och förfärlig sorg. Tror jag snart får göra en promenad till.

Källor:

Magnus Berg: J A Wadman, Hans liv, hans skaldekonst och Göteborg 1814–1837.

Jens Liljestrand: Mannen i Skogen. En biografi över Wilhelm Moberg.

Carl Sigfrid Lindstam: Göteborgs gatunamn.

Göteborgs Posten.

Wikipedia.